

ПЕСЬНІ ЖАЛЬБЫ.

Якуб Колас. Вільня, 1910 год. 128 старонак, цэна 30 кап.

Працоўнікоў на народнай ніве прыбывае, с пад згрэбнай кашулі вырываюцца ўсё новыя песьні, новыя думкі. Сыны забітаго, загнанаго народа аддаюць сваім братам свае найлепшыя думкі, бо: „трудна з імі жыць замкнута, „яны хочуць выбіцца на сьвет“.—

Вось, мы дачэкаліся „Песьней жалбы“ Якуба Коласа. Ня новае гэта імя для нас, не раз на старонах „Нашай Нівы“ гаварыў да нас Колас. Ён будзіў у нас веру ў будучыню, або сумна паяў аб тым, як жывем цяпер. Чуў ён стогн набалеўшай душы, паяў аб тым, што чуў і перажыў.

Верш Коласа адзначаецца прастатой, мысль сваю выказвае ён каротка, ясна. У вершах відаць мужыцкую гордасьць, у творах усюды чуваць любоў да роднай зямлі. Колас кажа:

«Я не знаю, я не знаю,
Чым я так прыкуты
Да тваіх, мой родны краю;
Абразоў пакуты».

Колас; як народны вучыцель вышоўшы з мужыцкай хаты блізка сэрмяжнаму люду, косыць с косці яго; і ў момэнт, калі апісвае нам родныя абразы, ён стаецца артыстам, зросшымся з прыродай. Мы гэта бачым у яго творы «Жніво», пасьвячоным вясковым працоўніцам: тут бачым смелай рукой кінутыя абразы, кожны закончаны, і ўсе разам гармонійна зліваюцца яны у жніво. — Гэта не жніво на буйных землях Украіны, ні на хутарох Літвы, гэта беларускае, мужыцкае поле, на каторым

«рэдкае збожэ, травы палавіна,
колас ня гнецца зярном да зямлі»—

і на тое поле:

«Выйшлі на поле, вась, жнеі с серпамі,
У лапцях лазовых, а хто без лапцей.
Ніва пустымі шуміць каласамі,
Ніва ня цешыць жаночых вачэй».

Ціха, ціха на тэй ніве, німа нават «кусьціка рэдкай цені», толькі ў калысцы чуцен плач дзіцячы.

Або гляньмо на вершы Коласа «Вёска»: хто бачыў нашу вёску, хто з ёй пазнаёміўся, для таго твор Коласа адразу прыпомніць яе, той думкамі перэнясецца пад родныя стрэхі, збліжыцца да тэй беднаты, якая там пануе, і задумаецца над ёй, і з грудзей вырвецца тое самае, што высказаў наш паэт:

«Што-ж? Сыцяліся туман,
Пакуль восень стаіць:
Восень—сьвята твае.»

І ўсёж такі песьняр з верай і надзеяй пая, і то ня голасам загнанаго нявольніка, але чэлавека-ваякі:

Прыйдзе к нам ізноў весна;
Ціха з неба сонцэ гляне,
Ачуняе старана!

А ў гэтай мысьлі у паэта смутку ёсьць ня шумны патос,
але цьвёрды і логічны вывод, бо:

«я мужычы сынок»,
«я балоты сушу»,
«рыю землю, як крот»,
«ссек я лес і кусты
і дарогу правёў».

і вось мае сілу народ, ён здольны да працы і, калі пойдзе да школы:

«Стане чэлавекам,
Будзеш ты чытаць нам,
Цёмным неумекам»,

як ўжо стары бацька кажэ, толькі ты «Не дурэй; вучыся!»
Ён, бацька, хочэ ад сына пазнаць: «Што мы ў сьвеце значым?»

Колас, апеваючы смутак палей, ці маркоцячыся з за астрожных сьцен, ані на момэнт не адрываецца ад роднаго краю, ад свайго народу; ён не сам церпіць за сябе, ён церпіць за мільённы народ, і гэта цярпеньне родзіць ў ім веру: мучыцца, у такой беднасьці жыве не адзін чэлазек, а мільёны, і іх цярпеньне ўжо не слабы шэпт, а голасны стогн, каторы павінен дайсьці нават да тых, хто шчыльна затыкае вушы; гэтае цярпеньне народа станеца зданьнем, марай, ад каторай яны толькі тады здалеюць адвязацца, калі пойдучь на сустрэчу жаданьням народа.

«Песьні жалбы» Коласа я бы назваў жывой фотграфіей з беларускаго жыцьця. І пойдучь яны туды, адкуль выйшлі: пад беларускіе стрэхі, ў мазалістыя рукі.

У некаторых вершах Коласа спатыкаем вялікі ўплыў расейскіх паэтоў: Лермонтова, Некрасова, і, калі ён стараецца патураць ім, тады верш яго траціць на сіле і колерах, стаецца найўным, як гэта бачым у вершы «Песьня над калыскай»; але гэтых вершоў не багата, і с твороў яго відаць, што самабытная беларуская нота паэту лепш удаецца і што Колас нам дасьць больш родных абразоў.—«За работу, жыва, жыва! Каб нас доля не кідала, каб ня сохла наша ніва!» — клічэ паэт, бо толькі тады скрозь выполецца поле і буйны колас украсіць нашы нівы.

Бульба.

ЛІСТЫ З ДАРОГІ.

XVI.

Путнікі.—Дошмянаны.—Удранка.—Бахмэтоўка.—Прудзішчэ.—Дом.

Ешчэ і віднець не пачынало, калі я, сабраўшы свае манаткі, пусціўся са станціі Алехновічы далей ў дарогу. Земля тут хоць гарыстая, але цяжкая, шый размачыло яе, дык ногі так і коўза-

Наша Ніва

ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЭТА З РЫСУНКАМІ

Выходзіць што тыдзень рускімі і лацінскімі літэрамі.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Вільня, Віленская вуліца, д. № 20.

„Гусьляр”. Я. Купалы.

Пецярбург 1910 года, выданьне А. Грыневіча.

Ешчэ так недаўно здавалася, што ўсё у нас памерло, што німа у нашага народа ні думак, ні песень, а калі спатыкаліся мы с чужымі і яны нас пыталі: „хто Вы? дзе у Вас слово друкаванае?”—мы, веручы у творчасць, у жывую сілу народа, адказывалі: „Пачэкайце! Усё сабіраецца, ўсё жыве у будучым”.—Бо цяля наша вёска песьні даўныя, песьні слаўнай мінуўшчыны, толькі цяля у душы: голасу не было чуто далей, як у сваёй „парафіі”, і—здавалася—„што прыход, то і поп”.—Але чуткая душа нашых выбранцоў прыслухівалася да тэй нямой песьні, да таго гоману нашых лесоў і зямліцы-маці, дабірала сабе форму і вылілася у песьні—голосна! Песьні тыя пачалі перэліваць на паперу—адны з меншым, другіе з большым талентам і пачуцьцем свайго роднаго; песьняры зрадніліся з духам, жаданьнямі і псыхікай нашага народа—маўчліваго, перанёсшаго многа-многа гора. Да тых апошніх належыць Янка Купала.

Пануе у творах Янкі Купалы фантазія, адмыкае ў ім вялікае багацтво форм, напаўняе яго думы, і ліецца песьня гусьляра. Багацтво настраеньняў прабіваецца ў кожным яго творы. У кароткім вершы маем колькі абразоў, гармонійна зліваючыхся ў адзін, каторы малюе пучеводную думку. Ці кінецца Купала ў даўнейшы мыт, ці загляне ў даўны курган, што віднеецца на нашай бацькоўшчыне, ці ўдарыць у сумную заімглёную цяперышыну,—з усяго дабудзе тон родны, дабудзе той асобны беларускі матыв. Думае наш песьняр аб «ціхіх мальбішчах айчыны» і ім нясе «сваю ношу».—І верыць, што пакуль думка а праўдзе «ня ўздзе-

не плесьні-сівізны», «моц сваю сьвету пакажэм» і шмат зробім, станем як поўнапраўны народ, аж «здзіўляцца старцы і дзеці, што значыць вельмі хацеці!» І «хаця Зніч праўды затух», «жальбоў слухае толькі шум баравы, на іх мукі глядзяць толькі зоры», ўсё-ж у песьні Купалы вырываецца вызоў: «Адгукніся, душа, на іх стогі векавы! Задрыжыце даліны і горы»!

Вельмі кахае песьняр нашы горы, даліны, рэчкі курганы: ў іх ён складае свае найвялікшыя думкі, яны служаць яму тэмай творчасьці. Хоць і сумная наша цяперышчына, хоць народ наш ідзе абмацкам, ня знаючы хто ён і якое пекнае назначэньне яго ў паходзе чэлавецтва,—Купала за наш народ кажэ:

«Шлях залаты працярэбім,
Зорна ўзнясёмся ў высьоты
Вышэй непраўды, неславы,
Вышэй пакутных балотаў».

Пазнаў жыцьцё наш песьняр і ведае, што нішто на сьвеце само не даецца, усяго трэба «вельмі хацеці» і нераз трэба крыжэм сьлед значыць... Але ў жыцьці ёсьць песьня, ёсьць думка, ёсьць ідэя і вера, і яна стаіць на варце, яна нас вядзе да тых краёў, што ў сьне бачым, родніць нас, ускалыхівае пакрытае плесьню-сівізнай народнае сумленьне і творыць легенды, як „Песня казка„.

«Княжна чуе ўсе гэтыя словы,
Бедака бярэ мужам сабе».

У пекнай і індывідуальнай форме напісан верш Купалы «Замковая гара». Форма яго—кароткая, выразная, добра апрацаваная і ў цэласьці зліваецца ў тую думку, каторая нераз варушылася ў нашай галаве, калі мы бачылі гэту даўнюю славу нашых князёў-володароў; але гэту думку, так нам блізкую, толькі Купала патрапіў выліць у думку песьню.

Але не без радасці трэба прыкмеціць, што Купала ўсё развіваецца, што пазбываецца ўсіх чужых налётоў вырабляе беларускі мотыв, так адменны ад мотыву братніх народаў. Калі ў першым выданьні вершоў Купалы («Жилейка») спатыкаемо багата перэкладаў і думак чужых, выказаных толькі беларускім вершэм, то ў «Гусьляры» ўжо іх менш.. Павэдлуг маея думкі, вершы Купалы «Кат» (мотыў узяты з Сенкевіча), «Смутна, мне, Божэ» (Словацкі), «І вецер, і сокал і я» (Горкій)—гэтыя вершы трацяць на сіле, бо, калі параўняць з орыгіналамі, то выйдучь бедна. У ўласных, самобытных творах Купала ня мае роўных сабе, але я ешчэ не збіраюся вельмі здольнаму нашаму песьняру ўжо сягоньня сыпаць кургана вьсокаго». Веру, што далейшай самабытнай творчай працай Янка Купала займе у нас адно с першых мейсц і заслужыць на добры спамін; любоў нашага песьняра да роднай старонкі—гэто агонь жыцьця. пры каторым начынае цьмы крылы папалаць і нас за народ жывы палічаць. З шчыраго сэрца скажу толькі адно «Прадуй і сей, Я. Купала—будзе ўсход, узыйдучь зёрны, сеяныя шчодрай і шчырай рукой!»

Ешчэ мушу звярнуць увагу на выдаўцу твораў Янкі Купалы, А. Грыневіча, каторы мае не малую заслугу для нашага беднага грамадзянства. Вядома, як трудна у нас выдаць кніжку: яна грошы каштуе, а нашы паэты не раз на боты ні маюць; вось, на паперцы ешчэ могуць напісаць, але, каб выдрукаваць іх творы, ўжо грошы німа. Дзеля таго тые, што выдаюць сваім коштам кніжкі для нашага народа, як А. Грыневіч, заслужываюць на шчырую падзяку.—Шмат маем чаго, што хацелі бы надрукаваць, каб больш людзей даведалося, але і грошы німа, і матэр'ял ляжыць, чэкае ён усё лепшых часоў, калі тые, што грошы маюць, поймуць што хто хочэ быць грамадзянінам свайго краю, той павінен памагаць, каб прасьвета ўзрастала і каб кніжка даходзіла да найшырэйшых масаў народа.

У канцы адзначым, што кніжкі, выданые А. Грыневічэм, маюць прасты, але вельмі прыгожы і сымпатычны выгляд. Хораша выдана «Адвечная Песьня» Купалы, а і на выданьне «Гусьляра», відаць, не шкадаваў энэргіі выдавец яго.

А. Бульба.
